

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain 39 ja 40 §:n sekä ammattikorkeakoululain 14 ja 29 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain 39 ja 40 §:n sekä ammattikorkeakoululain 14 ja 29 §:n väliaikaisesta muuttamisesta (HE 84/2020 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Laura Hansén, opetus- ja kulttuuriministeriö (etäkuuleminen)
- toiminnanjohtaja Tanja Risikko, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry (etäkuuleminen)
- toiminnanjohtaja Petri Lempinen, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry (etäkuuleminen)

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
- Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- Sivistystyönantajat ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yliopistolakia ja ammattikorkeakoululakia väliaikaisesti covid-19-epidemian aiheuttaman poikkeustilan ja siihen liittyvien rajoitusten vuoksi.

Yliopistolakiin ja ammattikorkeakoululakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset poissa olevaksi ilmoittautumisesta ensimmäisenä lukuvuonna, jos opiskelija on estynyt aloittamasta opintojaan epidemiaan liittyvän viranomais määräyksen vuoksi taikka muusta epidemiaan liittyvästä painavasta syystä.

Mainittuihin lakeihin ehdotetaan myös lisättäväksi säännökset siitä, että korkeakouluilla ei olisi velvollisuutta järjestää tutkintoon johtavia opintoja ja opintojen ohjausta siten, että opiskelija voi suorittaa tutkinnon laissa säädettyssä tavoitteellisessa suorittamisajassa, jos opetussuunnitelmaan

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2020 vp

kuuluvia opintoja ei ole mahdollista järjestää epidemian vuoksi. Tällaisista opetusjärjestelyjen muutoksista johtuvat viivästykset opintojen etenemisessä otettaisiin huomioon opiskeluoikeuden jatkamista koskevaa päätöstä tehtäessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian ja olemaan voimassa 31.7.2021 saakka.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen 6.5.2020 antaman koronakriisin hallinnan hybridistrategiasuunnitelmaa koskevan periaatepäätöksen mukaan lukioiden, ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen, yliopistojen, vapaan sivistystyön ja aikuisten perusopetuksen tilojen käyttöä opetukseen hallitaan 14.5.2020 alkaen tartuntatautilain mukaisilla toimenpiteillä.

Hallituksen esityksessä korostetaan, että koronavirusepidemian kestosta ei ole saatavissa yksiselitteistä tietoa, eikä tällä hetkellä ole mahdollista tarkkaan ennustaa, kuinka epidemia kehittyy tämän vuoden aikana tai myöhemmin. Tämän vuoksi ei ole myöskään tietoa siitä, minkälaisia rajoituksia epidemian vuoksi on tarvetta mahdollisesti myöhemmin tehdä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan yliopistolakiin (558/2009) ja ammattikorkeakoululakiin (932/2014) lisättäväksi väliaikaiset säännökset, joilla huomioidaan koronavirusepidemian mahdollisen jatkumisen vaikutukset opintojen järjestämiseen liittyviin korkeakoulujen lakisääteisiin velvoitteisiin ja samalla varmistetaan opiskelijoiden oikeusturvan toteutuminen.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa hallituksen esitystä on kannatettu. Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta ehdottaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Opetuksen ja ohjauksen järjestäminen

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että yliopistolain 40 §:ään lisättäisiin väliaikaisesti uusi 4 ja 5 momentti ja ammattikorkeakoululain 14 §:ään uusi 4 ja 5 momentti, joiden mukaan yliopistolla ja ammattikorkeakoululla ei ole velvollisuutta järjestää tutkintoon johtavia opintoja ja opintojen ohjausta siten, että opiskelija voi suorittaa tutkinnon laissa säädetyssä tavoitteellisessa suorittamisajassa, jos opetussuunnitelmaan kuuluvia opintoja ei ole mahdollista järjestää covid-19-epidemian vuoksi.

Korkeakoulujen opetuksen ja opintojen ohjauksen järjestämisvelvollisuutta koskevista poikkeuksista koronavirusepidemian aikana on säädetty aiemmin 13.5.2020 asti voimassa olleissa soveltamisasetuksissa, ja opetuksen järjestämisvelvollisuutta koskeva sääntely on esityksen mukaan tarpeen epidemian mahdollisesti jatkuessa. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti sekä yliopistot että ammattikorkeakoulut voivat autonomiansa puitteissa toteuttaa opetusta ja opintojen

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2020 vp

ohjausta monin eri tavoin, myös muutoin kuin lähiopetuksena. Etäopetukseen siirtyminen tai sen jatkaminen kuuluu siis korkeakoulujen omaan päätösvaltaan. Korkeakoulujen tulee kuitenkin huolehtia koulutuksen tutkimuspohjaisesta luonteesta ja koulutuksen laadusta opetuksen järjestämisestä riippumatta.

Asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, että etäopintojen pitkittyessä aloittavalla opiskelijasukupolvella merkittävä osa tutkinnon suorittamisesta, jopa puolentoista vuoden ajan, tulee toteutumaan poikkeuksellisella tavalla. Opintojen laadusta huolehtimiseen ja opiskelijoiden opiskelukykyyn on siksi kiinnitettävä erityistä huomiota ja yliopistojen on kyettävä toteuttamaan koulutustehtävänsä tämän lakiesityksen suomista joustoista huolimatta. Lisäksi on korostettu opintojen etenemismahdollisuuksien varmistamista poikkeusoloissakin siten, että opiskelijat voivat ajallaan valmistua ja siirtyä työelämään.

Opintojen viivästyemisellä on vaikutuksia mm. opiskelijan saamiin sosiaalietuuksiin. Valiokunta pitää hyvin perusteltuna hallituksen esityksestä ilmenevää kantaa, että poikkeusjärjestelyjen aiheuttama mahdollinen opintojen viivästyminen huomioidaan harkittaessa opiskelijan jatkoaikaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että esityksen vaikutuksia opiskelijan erilaisiin etuuksiin arvioidaan kattavasti, esimerkkinä poikkeusolojen jatkumisen merkitys tarpeelle tarkistaa opintolainahyötyksen ehtoja.

Asiantuntijakuulemisessa on esitetty, että pandemiatilanteen muuttuessa opetuksen järjestämisen joustoa koskevien säännösten voimassaoloaikaa on voitava lyhentää. Valiokunta korostaa, että ehdotettujen säännösten soveltaminen on opetuksen ja opintojen ohjauksen järjestämisvelvollisuuden poikkeuksen osalta sidottu vallitsevaan epidemiatilanteeseen ja siihen, että opintoja tai opintojen ohjausta ei epidemian vuoksi ole mahdollista järjestää. Epidemiatilanteen mahdollisesti laantuessa ennen lain voimassaolon päättymistä myöskään nämä säännökset eivät siten ole enää sovellettavissa.

Ilmoittautuminen poissa olevaksi ensimmäisenä lukuvuonna

Sivistysvaliokunta pitää erittäin hyvänä hallituksen esitykseen sisältyvää ehdotusta, että korkeakouluissa tutkinto-opintonsa syksyllä 2020 ja keväällä 2021 aloittavien opiskelijoiden asemaa koronavirusepidemian aikana helpotetaan mahdollistamalla poissa olevaksi ilmoittautuminen ensimmäisenä lukuvuonna, jos opintojen aloittaminen estyy epidemiaan liittyvän viranomais määräyksen vuoksi taikka muusta epidemiaan liittyvästä painavasta syystä. Voimassa olevan yliopistolain 39 §:n ja ammattikorkeakoululain 29 §:n mukaan poissa olevaksi ilmoittautuminen ensimmäisenä lukuvuonna on mahdollista vain silloin, kun opiskelija suorittaa asevelvollisuuslain (1438/2007), siviilipalveluslain (1446/2007) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaista palvelua, on äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalla tai on oman sairautensa tai vammansa vuoksi kykenemätön aloittamaan opintojaan.

Ehdotetut uudet säännökset poissaolosta ensimmäisen lukuvuoden aikana koskevat erityisesti uusia kansainvälisiä opiskelijoita, joiden opintojen aloittamisen epidemia voi estää. Ehdotettujen säännösten tarkoittamat viranomaismääräykset voivat esityksen mukaan olla joko kansallisia tai jonkin muun valtion viranomaisen määräyksiä. Ne voivat liittyä esimerkiksi maahantulon tai matkustamisen rajoituksiin. Säännösten mukaisilla muilla epidemiaan liittyvillä painavilla syillä

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2020 vp

tarkoitetaan esimerkiksi oleskelulupaprosessiin liittyviä ongelmia opiskelijan lähtömaassa tai Suomessa edustustojen tai Maahanmuuttoviraston käsittelyaikojen pidentymisen vuoksi.

Säännös edellyttää, että opiskelija on tosiasiallisesti estynyt aloittamasta opintojaan. Opiskelijan oma päätös olla aloittamatta opintoja ei siten riitä perusteeksi ilmoittautua poissaolevaksi. Lähtökohtaisesti opiskelijalla itsellään on velvollisuus esittää selvitys siitä, että opintojen aloittaminen on estynyt. Hallituksen esityksessä korostetaan, että esitys ei velvoita korkeakouluja järjestämään samoja opintojaksoja yhtä aikaa sekä lähi- että etäopetuksena tilanteessa, jossa on palattu lähiopetukseen, mutta maahantulossa on edelleen ongelmia.

Sivistysvaliokunta pitää ehdotettuja määräaikaaisia säännöksiä poissaolosta ensimmäisen lukuvuoden aikana selkeinä ja kannatettavina. Säännösten käytännön soveltamisessa on tärkeää, että yhdessä opiskelijan kanssa tarkoin selvitetään pandemiasta johtuvat rajoitukset opiskelijan koti- maassa, jotta opiskelijalta ei puutteellisen tiedon pohjalta evätä mahdollisuutta ilmoittautua poissa olevaksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 84/2020 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen.

Helsingissä 11.6.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Paula Risikko kok
varapuheenjohtaja Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Sanna Antikainen ps
jäsen Marko Asell sd
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Ari Koponen ps
jäsen Sari Multala kok
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Sari Sarkomaa kok
varajäsen Hanna-Leena Mattila kesk
varajäsen Jenna Simula ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine